

ECOLOGIE ȘI ISTORIE ÎN BUCOVINA

Petru BEJINARIU¹

Una din coordonatele importante ale analizei evoluției societății românești de-a lungul timpului este raportul dintre om și mediul natural. „Am observat însă că, recunoscând rolul mediului în evoluția poporului român, istoricii, dornici să clarifice gândirea politică, arta militară, experiența diplomatică a înaintașilor în diferite momente ale evoluției lor, au așezat raportul cu natura, cunoașterea ei profundă și folosirea ei iscusită între factorii secundari ai proceselor studiate”. Ecologia umană, definită drept „studiul relațiilor dintre fenomenele sociale și spațiile în care sunt cuprinse”, a oferit un orizont complet cercetării științifice privind relațiile oamenilor sau ale societății cu „casa” în care trăiesc și muncesc (gr. oikos). Valoarea acestui raport pornește de la socotirea naturii drept casa noastră a tuturor, inclusiv a tuturor evenimentelor curente sau istorice².

Interesante sunt pentru acest raport om-mediul natural analizele adresate înfățișării naturii țării de-a lungul istoriei. „Relieful României e o operă de artă a naturii. În cursul veacurilor, pământul țării noastre și-a schimbat mereu înfățișarea; cu fiecare epocă, alt decor. Dacă la suprafața României, vom raporta cele trei forme caracteristice (munți, dealuri și câmpii), vom trage concluzia că țara noastră este alcătuită în cea mai mare parte din dealuri; ele reprezintă jumătate din întreaga suprafață, rămânând ca munții și câmpiile să cuprindă fiecare câte un sfert, adică câte 75 mii Kmp”³. Mediul natural a devenit o componentă a unității neamului românesc. „Natura a alinat întotdeauna durerile neamului nostru, adăpostindu-l în vremuri de răstribite și dându-i posibilitatea, ca să-și poată atinge aspirațiile, de care era demn și la care năzuia”⁴. În secolul XIX și la începutul secolului XX, deși țara noastră era grânarul Europei, ogoarele nu ocupau un loc precumpănitor. Teritoriul românesc era caracterizat prin abundența pădurilor și nu întâmplător între cele mai vechi nume date ținuturilor noastre sunt toponime legate de pădure, între care : „*Sylva blacorum et bissonorum*”, denumire dată sudului Transilvaniei, „pădure nebună”, „Obcine”, „Transilvania”, „vles” etc. Cererea în creștere de grâne și cu deosebire după Tratatul de la Adrianopol din 1829 prin care s-a introdus libertatea navigației și comerțului pe Dunăre și Marea Neagră, a dus la defrișări masive cu urmări pozitive în viața economică⁵. Și acest fenomen al relației omului cu pădurea a continuat, în

---

¹ Rădăuți

² Virgil Căndea-Ecologie și istorie în viața poporului român, Magazin istoric, Anul XX, nr.16(235), oct. 1986, p.5

³ Emilian Țopa- Natura ca factor constitutiv al unității neamului românesc (extras din Revista de pedagogie), Cernăuți, 1934, p. 4

⁴ Op. cit. p.6

⁵ Virgil Căndea- Op. Cit. p.6

forme și mărimi diferite, până astăzi. Distrugerea progresivă a pădurii în România poate face obiectul unor cercetări complexe și importante pentru regândirea raportului om-natură. „Pădurile sunt un imens câmp de bătaie. Pământul fuge de sub picioare. Ținuturi întregi sunt desvelite”⁶. În Bucovina istorică cele mai mari distrugerii în vegetația forestieră sunt făcute după anul 1944, de către „vestitele” Sovromuri. Urișe cantități de lemn iau drumul URSS. Urmele devastării Obcinilor Bucovinei au rămas până astăzi. Un studiu-schiță privind distrugerea pădurilor l-a realizat acad. Constantin C. Giurescu în cartea „Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi”. Din această lucrare aflăm, bunăoară, că între anii 1837-1841, în Moldova s-au tăiat 34.000 ha. Potrivit altui studiu semnat de acad. Emil Pop, între anii 1920-1935, s-au tăiat cca 1.280.000 ha, adică 1/5 din întregul patrimoniu al vegetației forestiere din România. Dacă revenim la viața înaintașilor de acum două mii de ani vom afla că locuitorii Daciei, apoi ai Țărilor române au avut raporturi ecologice armonioase. Prin furnizarea de material de construcții (lemnul), de alimente (vânatul și fructele), de furaje și suprafețe pentru diverse culturi și locuințe, pădurea a avut un rol important în economia medievală a țării. Studii autorizate arată că țările române în sec. XV au fost principalul furnizor de lemn pentru Europa. După ocuparea zonei balcanice de către Imperiul otoman, a urmat o etapă de puternică distrugere a pădurilor în Bulgaria și Jugoslavia. Această distrugere a fost determinată de nevoia de lemn de construcție, dar și pentru desființarea ascunzișurilor populației locale ostile invadatorilor. În țările române lemnul a rămas important pentru construcții militare, dar și în arta populară, lăcașurile de cult, construcții civile etc. Larga utilizare a lemnului în viața oamenilor o dovedesc și numele unor meserii: buștenari, șindilari, dulgheri, dogari, lopătari, podari, rotari, putinari etc și corespunzător nume românești precum Buștinaru, Șindilaru, Dulgheru, Dogariu, Podariu, Rotariu, Lopătariu, Putinariu ș.a.

Animalele din pădure au constituit sursă importantă de alimentație pentru populație, dar și marfă pentru export. Între aceste animale, cu răspândire mai mare fiind mistrețul, cerbul, căprioara, ursul, bourul, cocoșul de munte, cocoșul de mestecăn, ierunca, șoimul etc. Istoricii au menționat în documente că pentru Poarta Otomană încă de la început, respectiv secolul al XV-lea, tributul era format și din 40 de șoimi dresați pentru vânatoare. La câmpie și luncă cu răspândire menționăm animalele: iepurele, vulpea, dropia, potârnichea, rața și gîsca sălbatică, apoi păstrăvul, loștrita, sturionul, scrumbia de Dunăre ș.a.

„Astfel fiind, atât neamul cât și patria noastră, formează la un loc, un tot bineînchegat :pământul este al românului și românul își are țarina lui”- spunea biologul bucovinean Emilian Țopa⁷. Raportul om-natură pe teritoriul românesc explică, așa cum arată documentele istorice, rezistența românilor față de expansiunea otomană. Cunoscuta victorie de la Posada din 1330 a lui Basarab I împotriva armatei lui Carol Robert, regele Ungariei, s-a datorat folosirii muntelui și a pădurii. La Codrii Cozminului (1497) Ștefan cel Mare l-a învins pe craiul Ioan Albert al Poloniei prin cunoașterea și folosirea în scop militar a terenului din acea parte a țării. Bătăliile de la Podul Înalt (1475) și Călugăreni (1595), bunăoară, au fost câștigate de români nu prin

⁶ Marin Drăcea- Considerații asupra domeniului forestier al României, Editura „Bucovina” I.E. Torouțiu, București, 1938, p. 5

⁷ Emilian Țopa- Op. Cit. p.18

superioritate numerică, slăbiciunea armatei otomane sau a gradului de dotare cu armament, ci ca urmare a cunoașterii și folosirii terenului - păduri, munți, mlaștini, cursuri de apă de către conducătorii de oaste români⁸. Prin urmare, utilizarea militară și economică a mediului natural a reprezentat un factor important în istoria românilor. Statutul de autonomie pentru țările române acceptat de Imperiul Otoman care a ocupat statele din Peninsula Balcanică (sec.XIV-XV), cea mai mare parte din Ungaria (după 1526) și zona de vest a Ucrainei (la sfârșitul secolului al XVII-lea) are explicații tot în condițiile naturale și în modul lor de folosire de către români. De-a lungul vremii unitatea societate-natură la noi a evoluat în dauna mediului. Raportul dintre ecologie și istorie în evoluția poporului român ar putea avea și alte dovezi din alte domenii: amenajarea și utilizarea solului; căile de comunicații; amenajările turistice etc.

Extinderea și modernizarea proceselor tehnologice, utilizarea celor mai noi cuceriri științifice sub imperiul intereselor economice duse până la opulența de bunuri dintre cele mai sofisticate, au condus la afectarea, în grade diferite, a mediului natural. Relațiile om-natură au ajuns astăzi la dimensiuni și forme critice și extrem de periculoase pentru viața oamenilor. Reducerea vegetației, cu deosebire în mediul urban, poluarea aerului, apei și a solului, creșterea cantității de substanțe chimice în alimente și ridicarea nivelului zgomotului, guvernează tot mai multe localități din România. Suprafața împădurită a României s-a redus, în ultimii 17 ani, cu cca. 6%. Este îngrijorătoare concluzia specialiștilor care susțin că refacerea distrugerilor ce s-au făcut după 1990 înseamnă lucrări pe durata a 100 de ani, timp în care să nu se taie nici măcar un arbore. Defrișările pe mari suprafețe de vegetație forestieră, modificările climatice în zonele temperate, mulțimea deșeurilor răspândite haotic, varietatea factorilor poluanți, au drept urmări: inundații, incendii, secetă, inversii termice, dispariția unor specii de plante și animale etc⁹.

Socotim că familia, școala și mass-media rămân cele mai importante surse de informare prin care oamenii și, în primul rând, copiii și tinerii se formează în spiritul cerințelor ecologiei moderne¹⁰. Cerințele formulate de ecologul român Emilian Țopa au mare valabilitate și astăzi sau mai ales astăzi: „O datorie sfântă ne cere tuturor, să înțelegem și să știm a prețui aceste comori, ocrotindu-le și dându-le menirea cuvenită: exploatarea naturii fără nici o normă, nimicirea fără milă a animalelor și plantelor, face să constatăm cu durere astăzi, cum multe dintre ele au dispărut pentru totdeauna”¹¹. Rezultă nevoia individualizării unei discipline, ecologia istorică, care să studieze evoluția raportului dintre oameni și mediul lor natural de muncă și viață. Dar cel mai important demers rămâne prezența cerințelor ecologice în orice demers tehnic care angajează natura și pe de altă parte efortul societății, al instituțiilor specializate, pentru educația ecologică modernă. Am primit prea multe semnale, ni s-au dat puternice avertismente, iar acum suficiente exprimări ale dezechilibrelor ecologice ca să nu ajungem la simțul realității, ca popor conștient de propriul său viitor.

---

⁸ Virgil Căndea- Op. Cit. p.7

⁹ Em. Săhleanu- Mamiferele stinse în Bucovina (Buletinul Fac. Șt. Cernăuți), vol XV, 2/1931

¹⁰ Petru Bejinariu- Educația ecologică, Revista „Ecos” nr.14/2002, Pitești, p.12

¹¹ Emilian Țopa- Op.Cit. p.28